

چکیده:

یکی از روشهای بنیادین مرحوم علامه غروی در بازبینی آیات قرآن و رفع خطاهای مفسران در فهم کتاب خدا، این بود که می‌گفت برای فهم هر آیه، باید معانی لغات آن را مستقلاً از کتب لغت استخراج کرد تا بتوان به درک درستی از آیه و نیز مراد خدای تعالی دست یافت. حال به بررسی یکی از آیاتی می‌پردازیم که غالب قریب به اتفاق مفسران و مترجمان، بی‌مراجعه به معانی و مفاهیم یک لغت، به تفسیر و ترجمه آن پرداخته‌اند. مراد، آیه ۱۹ سوره قلم است: «طَائِفٌ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ» و نیز کلمه «طائف» که در این آیه آمده و عذاب یا عذابی چرخان و گردان معنی کرده‌اند.

کلیدواژه‌ها: سوره قلم - طائف - گردباد - طوفان - قاموس - المنار - سورآبادی - علامه غروی - سید علی اصغر غروی - منهج الصادقین

همه مترجمان قرآن به زبان فارسی و همه مفسران عرب و عجم، «طائف» را عذاب، عذاب سخت، عذاب سوزاننده، عذابی که میوه‌ها را می‌ریزد و یا می‌چیند، معنی کرده‌اند. و با این که گفته‌اند بعضاً که «عذابی چرخنده» بوده، ولی باز هم به اصل معنی نرسیده‌اند.

این چه عذابی است که می‌تواند چرخنده باشد جز «گردباد» و گردباد است که درختها از جا برکند، و چنان محصول را از ریشه درآورد که گویا زمین را درو کرده‌اند. و اگر در «صریم» دقت بیشتری می‌کردند که فعل به معنای مفعول است، و برخی هم مثل فخررازی این معنی را یکی از معانی دانسته ولی بدان قطعیت نداده، شاید بهتر به معنای «طائف = گردنده = گردباد» می‌رسیدند. و باز دقت نکرده‌اند که در همه لغات عرب لفظ «طوفان» از صیغه «طاف يَطُوفُ» اخذ شده است که یکی از مصادر آن «طَوْفَان» است، و «طوفان» باد شدید است که گاهی همراه با رگباری تند نیز می‌باشد. قاموس می‌نویسد: الطوفان: المطرُ الغالب و الماء الغالب يعشى كلَّ شيءٍ؛ ... و السيلُ المغرِقُ و مهم تر، آن که می‌نویسد: مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَا كَانَ كَثِيراً مُطِيفاً بِالْجَمَاعَةِ. از هر چیزی که بسیار باشد و برگرداگرد جماعتی چرخنده باشد و آنان را احاطه کند.

این معنی که «طائف» گردباد است را می‌توان با استناد به آیات مشابه به اثبات رساند. در سوره الحاقه آیات ۶ تا ۸ فرموده:

وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ، سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أُعِجَازٌ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ، فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ.

و اما قوم عاد پس هلاک ساختند به «تندباد سردی درهم کوبنده»، فروگرفتشان بدان باد هفت شب و هشت روز، بیخ برکن، پس مردمان را می‌بینی در آن (طوفان) بر زمین ریخته، بمانند تنه های نخل توخالی، پس آیا می‌بینی برای ایشان باقیمانده‌یی؟

و نیز در آیه ۲۶۶ سوره بقره فرموده است:

أَبُوذُ أَحَدِكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَةٌ ضِعْفَاءُ فَاصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يَبْيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ.

آیا یکی از شما دوست دارد باغی برای او باشد از نخلها و رزها که جاری باشد از زیر (درختانش) جویبارها، برای او است در آن (باغ) از همه میوه‌ها، و (آنگاه) پیری بدو رسید، و او را فرزندی است ناتوان، پس (به ناگاه) بدان (باغ) «گردبادی آتش‌زا» بزد پس (آن باغ) بسوخت، این چنین روشن می‌سازد خدا برای شما آیات را باشد که بیندیشید.

و اما در آیه ۱۶ سوره فصلت باز هم در همین معنی آورده است که:

فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَحِسَاتٍ لِنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْعَذَابُ الْأَخْرَى أَخْزَى وَهُمْ لَا يَنْصُرُونَ.

پس فرستادیم برایشان «تندبادی سرد» در روزهایی نحس تا بچشایمشان عذاب خاری را در زندگی دنیا و هرآینه عذاب آخرت خارکننده‌تر است و ایشان یاری نمی‌شوند.

و همچنین است در آیات ۱۸ و ۱۹ سوره قمر:

كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرِي، إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمٍ نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ. دروغ انگاشت قوم عاد پس چگونه بود عذاب من و بیم دادن من. همانا ما فرستادیم برایشان «تندبادی سرد» را در روز نحسی مستدام.

و باز در سوره ذاریات آیه ۴۱ و ۴۲ می‌فرماید:

وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ، مَا تَدْرُ مِنْ شَيْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلْنَاهُ كَالرِّيمِ. و درباره قوم عاد بیاد آر آنگاه را که فرستادیم برایشان «باد بی زایش» را. هیچ چیز را وانهد که بر آن وزید، جز آنکه همچون خاکِ نرمش ساخت.

و در همین معنی است آیات ۱۱۶ و ۱۱۷ سوره آل عمران

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ، مَثَلٌ مَا يَنْفِقُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ فَأَهْلَكْنَاهُ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ.

همانا کسانی که کافر شده‌اند هیچ سودی نبخشد ایشان را مالهایشان و نه فرزندان‌شان در برابر خدا و هم اینان اصحاب آتشند که در آن جاویدانند.

مثل آنچه خرج می‌کنند در این زندگانی دنیا بمانند «بادی است که در آن سرمای شدید باشد» و به کشتزار مردمی اصابت کرده که بر خودهایشان ستم روا داشته‌اند پس (آن باد سرد) این قوم (ستمکار) را نابود ساخت و خدا برایشان ستم روانداشته ولی ایشان خود بر خویش ستم می‌کنند.

و نیز آیه ۱۸ سوره ابراهیم مقصد ما را روشن تر می‌سازد:

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ.

مثل آنان که به پروردگارشان کفر ورزیدند، اعمالشان بمانند خاکستری است که «باد» در آن پیچید در روزی طوفانی (و وزنده) هیچ توانی بر آنچه بدست آورده‌اند ندارند و همین است گمراهی عمیق (دور دست).

آیات ۶۸ و ۶۹ سوره اسراء هم می تواند مفسر و بیان آیات فوق باشد:

أَفَأَمِنْتُمْ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلاً، أَمْ
أَمِنْتُمْ أَنْ يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرِّيحِ فَيَغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا
تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا.

پس آیا در امان شدید از اینکه (خدای تعالی) به دل زمین فروتان برد در ساحل خشکی، یا فرستد
بر شما «طوفان شنی» را سپس نیابید برای خود کارگزاری را، یا اینکه در امان شدید از اینکه بازتان
گرداند (به دریا) دیگر بار، پس بفرستد بر شما «در هم کوبی از باد» پس غرقتان سازد به سبب
کفری که ورزیدید، سپس نیابید برای خود در برابر ما یآوری که پشت کارتان گیرد.

حال به آیات ۲۲ تا ۲۵ سوره احقاف نگاه می کنیم:

قَالُوا أَجِئْنَا لِنَتَأَفِكََنَّ عَنْ آلِهَتِنَا فَأَتَيْنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ. قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ
اللَّهِ وَأُبَلِّغُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَكِنِّي أَرَأَيْتُمْ قَوْمًا تَعْهَلُونَ. فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أُوْدِيَتِهِمْ
قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ. تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ
رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَى إِلَّا مَسَاكِينُهُمْ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ.

گفتند (ای هود) آیا آمده ای تا ما را بازداري از معبودانمان؟ پس بیاور آنچه را (از عذاب) که به ما
وعده می دهی اگر از راستگويان بوده ای. گفت دانش (این کار) نزد خداوند است و من به شما
ابلاغ می کنم آنچه را که بدان فرستاده شده ام، اما همانا من شما را می بینم که قومی هستيد که
نادانی می کنید.

پس همین که (در افق) ابری را دیدند که روی آورنده به وادی هاشان می باشد، گفتند این ابری
است بارنده بر ما (هود گفت) بلکه این همان (عذابی) است که بدان شتاب داشتید، «بادی»
است که در آن عذابی دردناک است. ویران می سازد همه چیز را به فرمان پروردگارش.
پس چنان گشتند که دیگر دیده نشوند جز مسکن هاشان، این چنین سزا می دهیم قوم
مجرمان را.

به دو آیه دیگر می توان استناد کرد تا مطلب به خوبی تبیین گردد که «طائف»، در آیه مورد بحث، به
معنای «گردباد» است. یکی آیه ۱۳۳ سوره اعراف است که می فرماید:

فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالِدَّمَ آيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا
قَوْمًا مُجْرِمِينَ.

پس فرستادیم برایشان «طوفان» را و ملخ را و انواع حشرات را (از موریه تا شپش) و غوکها را و
خون دماغ (ناشی از بعضی از بیماریها) را که همه نشانه های گویایی هستند، پس بازهم استکبار
نمودند و قومی بزهکار بودند.

رشید رضا در تفسیر المنار، در ذیل آیه، مجلد نهم، صفحه ۸۹، در معنای طوفان می نویسد:

فَأَمَّا الطُّوفَانُ فَمَعْنَاهُ فِي اللُّغَةِ مَا طَافَ بِالشَّيْءِ وَغَشِيَهُ وَغَلَبَ فِي الطُّوفَانِ الْمَاءُ، سَوَاءٌ
كَانَ مِنَ السَّمَاءِ أَوْ الْأَرْضِ، وَكَذَا كُلُّ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ بِكَثْرَةٍ تُغَشِي الْأَرْضَ.

پس اما «طوفان» معنایش در لغت هر چیزی است که بر گرد چیز دیگر طواف کند و بگردد و آن را
فرو پوشاند، و معمولاً در «طوفان» آب غلبه دارد. چه از آسمان باشد یا از زمین، و همچنین است
هر چیزی که به فراوانی از آسمان فروریزد و زمین را بپوشاند.

در ترجمه و خلاصه تفسیر منهج الصادقین در معنای طوفان می نویسد:

هر آن چیزی است که طوف کند مواضع و اماکن و همه آن را فرا گیرد.

حال به دو آیه از سوره عنکبوت نگاه می کنیم؛

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ
ظَالِمُونَ، فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ. (۱۴ و ۱۵)

و هرآینه فرستادیم نوح را به سوی مردمانش، پس درنگ کرد در میان ایشان هزار سال جز پنجاه سال، پس فروگرفتشان «طوفان» درحالی که ستمگران (بودند). پس او را نجات دادیم و نیز کشتی سواران را، و بنهادیمش نشانه‌یی برای جهانیان.

و اما در پایان، شایان ذکر است که در میان تمام ترجمه‌های فارسی، تفسیر سورآبادی به تصحیح سعیدی سیرجانی، ذیل آیه ۱۹ سوره قلم می نویسد:

بگردید بر گرد آن (باغ) گردنده‌یی از خدای تو و ایشان خفتگان بودند که آن «تَفَّ بَاد و صاعقه درآمد در باغ».

«تَفَّ» شدت حرارت است و «صاعقه» برق زدن ناشی از برخورد دو ابر. این تنها ترجمه‌یی است که اشارتی دارد به سوزاندگی باد، و داغی آن که همراه با صاعقه هم هست.